

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 2. 2024, sp. zn. 21 Cdo 3246/2023, ECLI:CZ:NS:2024:21.CDO.3246.2023.1

Číslo: 31/2025

Právní věta:

Účastníku řízení, který není zastoupen zmocněncem s procesní plnou mocí nebo opatrovníkem a který pro duševní poruchu není schopen řádně vykonávat svá procesní práva, soud – neučiní-li jiné vhodné opatření [např. nepřerušil-li řízení podle § 109 odst. 2 písm. c) o. s. ř. do doby skončení probíhajícího řízení o svéprávnosti, nebo proto, že dal podnět k zahájení takového řízení] – ustanoví podle § 29 odst. 3 o. s. ř. opatrovníka, který ho bude v řízení zastupovat; soud přitom vezme v úvahu zejména povahu uplatněného nároku, dosavadní délku řízení a – probíhá-li – též pokročilost řízení o svéprávnosti dotčeného účastníka.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 20.02.2024

Spisová značka: 21 Cdo 3246/2023

Číslo rozhodnutí: 31

Číslo sešitu: 5

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Opatrovník procesně právní [Opatrovník], Způsobilst procesní

Předpisy: § 20 o. s. ř.

§ 29 odst. 3 o. s. ř.

§ 29 odst. 4 o. s. ř.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud k dovolání žalobce zrušil usnesení Krajského soudu v Brně – pobočky ve Zlíně ze dne 11. 4. 2023, sp. zn. 60 Co 58/2023, v části, ve které bylo potvrzeno usnesení soudu prvního stupně o jmenování advokátky opatrovnice žalobce pro řízení, a usnesení Okresního soudu ve Zlíně ze dne 2. 2. 2023, sp. zn. 38 C 64/2022 (s výjimkou výroků I a III), a věc v tomto rozsahu vrátil Okresnímu soudu ve Zlíně k dalšímu řízení. Dovolání žalobce proti části usnesení Krajského soudu v Brně – pobočky ve Zlíně ze dne 11. 4. 2023, sp. zn. 60 Co 58/2023, kterou bylo potvrzeno usnesení soudu prvního stupně ve výroku o přerušení řízení, odmítl.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Žalobce se žalobou podanou u Okresního soudu ve Zlíně dne 28. 2. 2022 domáhá, aby mu žalovaná zaplatila „částku v peněžitě výši nejméně 21 800 Kč s úrokem z prodlení“ a „částku v peněžitě výši nejméně 12 300 Kč s úrokem z prodlení“. Žalobu zdůvodnil zejména tím, že dne 27. 1. 2016 obdržel od žalované již druhou „soudně prokázanou neplatnou výpověď pro nadbytečnost“, že první požadovaná částka představuje náhradu tarifní mzdy „předběžně dle T10/3 ode dne 1. 1. 2019 prozatím do dne 31. 1. 2019“ a že druhá částka představuje „náhradu osobního příplatku nejméně 12 300 Kč měsíčně ode dne 1. 1. 2019 prozatím do dne 31. 1. 2019“.

2. Okresní soud ve Zlíně usnesením ze dne 2. 2. 2023, č. j. 38 C 64/2022-4, podle § 112 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. s. ř.“) spojil ke společnému řízení z důvodu jejich skutkové souvislosti a rovněž proto, že se týkají týchž účastníků, věci vedené u Okresního soudu ve Zlíně pod spisovými značkami 38 C 64/2022, 38 C 95/2022, 36 C 159/2022, 36 C 197/2022, 5 C 102/2022, 38 C 128/2022, 36 C 285/2022, 5 C 183/2022, 36 C 342/2022, 5 C 237/2022, 5 C 4/2023 a 38 C 15/2023 s tím, že společné řízení bude nadále vedeno pod sp. zn. 38 C 64/2022 (výrok I), jmenoval opatrovnici žalobce pro „toto“ řízení Mgr. Elišku Čmelákovou, advokátku se sídlem ve Zlíně, Nábřeží č. 455 (výrok II), a rozhodl, že se řízení přerušuje až do pravomocného skončení řízení vedeného u Okresního soudu ve Zlíně pod sp. zn. 38 C 109/2018 (výrok III). Uvedl, že v řízení vedeném pod sp. zn. 38 C 109/2018, ve kterém se žalobce vůči žalované domáhá „řady pracovních nároků“, byla „opakovaně zkoumána schopnost žalobce samostatně se účastnit a jednat v uvedeném soudním řízení“, že na podkladě znaleckého posudku MUDr. Pavla Vaneka ze dne 25. 10. 2021 bylo soudem zjištěno, že žalobce trpí „paranoidním vývojem osobnosti až tíže s bludy“, že žalobce „je útočný, nekontroluje své emoce a své chování, nerespektuje autoritu soudu“, že „jeho jednání je urputné, nefunkční“, že „došlo i k narušení jeho rozumových schopností“ a že „celkově jsou schopnosti žalobce ovládat své jednání a posoudit jeho následky podstatně sníženy“, což potvrzuje i fakt, že žalobce každý měsíc zahajuje samostatnou žalobou řízení o „náhradu mzdy a osobního příplatku“, ač by mohl žalovat jednou žalobou (v jednom řízení) a s mnohem nižšími náklady. Z uvedených důvodů mu soud prvního stupně podle § 29 odst. 3 a 4 o. s. ř. jmenoval opatrovnici advokátku Mgr. Elišku Čmelákovou, která je ostatně opatrovnici žalobce již v řízení vedeném pod sp. zn. 38 C 109/2018.

3. K odvolání žalobce i opatrovnice Krajský soud v Brně – pobočka ve Zlíně usnesením ze dne 11. 4. 2023, č. j. 60 Co 58/2023-30, odmítl odvolání žalobce proti usnesení soudu prvního stupně ve výroku I a potvrdil je ve výrocích II a III. Odvolací soud uvedl, že soud prvního stupně na základě znaleckého posudku MUDr. Pavla Vaneka správně dovodil, že je žalobce stížen duševní poruchou, která se mimo jiné projevuje „útočností, ztrátou kontroly emocí a nerespektováním autorit“ a pro kterou se žalobce nemůže plnohodnotně účastnit řízení nikoli jen na přechodnou dobu, a že je tedy ohrožena ochrana jeho zájmů. Dodal, že spor s bývalým zaměstnavatelem se stává „dominujícím zájmem“ žalobce, přičemž „pocit křivdy a torpidní prosazování jeho pohledu jsou tak výrazné, že dochází k progresi paranoidního vývoje osobnosti až do té míry, že lze s velkou pravděpodobností diagnostikovat poruchu s bludy“, že „je jisté, že chování žalobce ve vztahu k opatrovnici není vázáno na konkrétní osobu opatrovnice a její konkrétní postup v řízení“, a že je „zřejmé, že takto žalobce bude postupovat vůči jakékoliv osobě opatrovníka a důvěru nebude mít žalobce vůči žádné jiné osobě opatrovníka“. Odvolací soud uzavřel, že soud prvního stupně správně přistoupil ke jmenování opatrovníka žalobci podle § 29 odst. 3 o. s. ř. a že osoba advokátky se jeví jako vhodný opatrovník, neboť „věc je právně složitá“. Shledal, že nebyl tvrzen (a ani není zřejmý ze spisu) žádný z důvodů pro odmítnutí poskytnutí právních služeb uvedených v § 19 odst. 1 zákona o advokacii a že ztráta důvěry uvedená v § 20 odst. 2 zákona o advokacii „nemůže být v konkrétní věci důvodem pro změnu opatrovníka“.

II. Dovolání

4. Proti usnesení odvolacího soudu (v jeho potvrzujícím výroku) podal žalobce dovolání. Svými

námitkami brojí proti závěrům odvolacího soudu týkajícím se jmenování opatrovníka. Napadá samotnou potřebu jmenování opatrovníka žalobci i jmenování konkrétní osoby opatrovníka, a to „za situace, kdy došlo mezi ním a žalobcem ke vzájemné ztrátě důvěry“. Vytýká odvolacímu soudu, že se vůbec nezabýval námitkou vznesenou v odvolání opatrovníka, že soud prvního stupně „nezvážil možnost užití jiných vhodných opatření“, a má za to, že rozhodnutí odvolacího soudu chybí „řádné odůvodnění“. Namítá, že chování žalobce při jednání nemůže obstát jako důvod pro jmenování opatrovníka, a odkazuje na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 10. 2016, sp. zn. [32 Cdo 1342/2016](#), z něhož vyplývá, „že z postoje účastníka, jeho vystupování a chování v rámci soudního sporu nelze dovozovat jeho schopnost či neschopnost hájit svá práva ve sporu před soudem“. Na podporu své argumentace též odkázal na nálezy Ústavního soudu ze dne 13. 4. 2011, sp. zn. [Pl. ÚS 43/10](#), uvedl, že nedošlo k „vlastnímu vyšetření“ jeho duševního stavu, který se „mohl opět změnit“, a poukázal na neaktuálnost posudku znalce MUDr. Pavla Vaneka, jenž ve svém druhém posudku ze dne 21. 10. 2021 došel k opačnému závěru než v posudku prvním (ze dne 27. 11. 2018), v němž uvedl, že „žalobce je schopen v soudním řízení vystupovat zcela samostatně“. Dovolatel dále namítá, že podle ustálené rozhodovací praxe Nejvyššího správního soudu (např. rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 23. 5. 2007, sp. zn. [3 Ads 46/2006](#)) nedostatek důvěry mezi ustanoveným zástupcem z řad advokátů a osobou, již je opatrovník ustanoven, brání řádnému výkonu povinnosti, k níž byl zástupce ustanoven, a je přesvědčen, že by mělo dojít ke zrušení ustanovení advokáta podle § 20 odst. 2 zákona o advokacii. V této souvislosti poukázal i na rozsudky Nejvyššího správního soudu ze dne 30. 1. 2008, sp. zn. [8 As 43/2007](#), a ze dne 9. 2. 2017, sp. zn. [1 As 319/2016](#), a na nálezy Ústavního soudu ze dne 31. 3. 2005, sp. zn. [II. ÚS 629/04](#). Navrhl, aby dovolací soud napadené usnesení odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. Současně navrhl, aby „věc v dalším řízení projednal jiný senát odvolacího soudu“, popř. před soudem prvního stupně jiný samosoudce.

III.

Přípustnost dovolání

5. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému usnesení odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř., se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

6. Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

7. Není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak (§ 237 o. s. ř.).

8. Přestože dovolatel podal dovolání proti usnesení odvolacího soudu i v části, ve které bylo potvrzeno usnesení soudu prvního stupně ve výroku o přerušení řízení až do pravomocného skončení řízení vedeného u soudu prvního stupně pod sp. zn. 38 C 109/2018, nevymezil ve vztahu k této části napadeného rozhodnutí předpoklady přípustnosti dovolání ve smyslu ustanovení § 237 o. s. ř. (jedná se přitom o obligatorní náležitost dovolání – srov. ustanovení § 241a odst. 2 o. s. ř.) a jeho dovolání v tomto směru postrádá jakoukoli věcnou argumentaci. Nejvyšší soud proto dovolání žalobce proti usnesení odvolacího soudu v uvedené části podle ustanovení § 243c odst. 1 o. s. ř. odmítl.

9. Námitky dovolatele, že jsou zde důvody pro zrušení ustanovení Mgr. Elišky Čmelákové do funkce opatrovnice žalobce podle ustanovení § 20 odst. 2 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii, neboť došlo k narušení nezbytné důvěry mezi žalobcem a opatrovníci, nezakládají přípustnost dovolání podle

ustanovení § 237 o. s. ř., neboť na jejich řešení rozhodnutí odvolacího soudu nezávisí [usnesením odvolacího soudu bylo rozhodováno o ustanovení, nikoliv o návrhu na zrušení (zproštění) funkce opatrovníka]. V tomto směru nelze rovněž přehlédnout, že sám dovolatel uvedené námitky pojímá jako možnost předejít svému nesouhlasu s výběrem ustanovené opatrovnice („skutečnost, že žalobce má námitky vůči profesním schopnostem a osobnosti této konkrétní advokátky, neznamená automaticky, že žalobce nebude spolupracovat s žádným advokátem“), aniž by nastolil otázku hmotného nebo procesního práva, na jejímž vyřešení by rozhodnutí odvolacího soudu v této souvislosti záviselo.

IV. Důvodnost dovolání

10. V projednávané věci závisí napadené usnesení odvolacího soudu (mimo jiné) na vyřešení otázky procesního práva, za jakých podmínek lze podle ustanovení § 29 odst. 3 o. s. ř. ustanovit opatrovníka účastníku řízení, který je stížen duševní poruchou. Protože tato právní otázka v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla ve všech souvislostech vyřešena, je dovolání proti usnesení odvolacího soudu podle ustanovení § 237 o. s. ř. přípustné.

11. Po přezkoumání usnesení odvolacího soudu ve smyslu ustanovení § 242 o. s. ř., které provedl bez jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), Nejvyšší soud dospěl k závěru, že dovolání žalobce je opodstatněné.

12. Podle ustanovení § 29 odst. 3 o. s. ř. pokud neučiní jiná opatření, může předseda senátu ustanovit opatrovníka také neznámým dědicům zůstavitele, nebyl-li dosud v řízení o dědictví stanoven okruh jeho dědiců, účastníku, jehož pobyt není znám, jemuž se nepodařilo doručit na známou adresu v cizině, který byl stížen duševní poruchou nebo z jiných zdravotních důvodů se nemůže nikoliv jen po přechodnou dobu účastnit řízení, nebo který není schopen srozumitelně se vyjadřovat.

13. Podle ustanovení § 29 odst. 4 o. s. ř. opatrovníkem podle odstavců 1 až 3 soud jmenuje zpravidla osobu blízkou, případně jinou vhodnou osobu, nebrání-li tomu zvláštní důvody. Advokáta lze jmenovat opatrovníkem, jen jestliže jím nemůže být jmenován někdo jiný. Jinou osobu než advokáta lze jmenovat opatrovníkem, jen jestliže s tím souhlasí. Nerozhodl-li soud jinak, opatrovník ustanovený podle odstavců 1 až 3 vystupuje v řízení před soudem prvního stupně, v odvolacím a v dovolacím řízení.

14. Ustanovení § 29 odst. 3 o. s. ř. obecně reaguje na situace, kdy se účastník řízení, který má procesní způsobilost (§ 20 o. s. ř.), nemůže řízení účastnit a vykonávat tak práva a povinnosti účastníka řízení nebo se sice může řízení účastnit, ale práva a povinnosti účastníka řízení není schopen vykonávat řádně. Předpokladem pro ustanovení opatrovníka podle tohoto ustanovení není (na rozdíl od úpravy obsažené v § 29 odst. 1 o. s. ř.) nebezpečí z prodlení. K ustanovení opatrovníka účastníku řízení podle ustanovení § 29 odst. 3 o. s. ř. může soud přistoupit vždy až po předchozím šetření o tom, zda jsou splněny předpoklady pro takový postup, s tím, že důvod, pro který se účastníku opatrovník ustanovuje, musí být spolehlivě prokázán (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 8. 2001, sp. zn. [20 Cdo 2850/99](#), uveřejněný pod č. 10/2003 Sb. rozh. obč.).

15. O situaci, kdy se sice účastník může řízení účastnit, ale práva a povinnosti účastníka řízení není schopen vykonávat řádně, se může jednat v případě účastníka, který byl stížen duševní poruchou. Ustanovení § 29 odst. 3 o. s. ř. zde dopadá na účastníky, kteří ještě nebyli pravomocným rozhodnutím soudu omezeni ve svéprávnosti (buď proto, že probíhající řízení o svéprávnosti dosud nebylo ukončeno, nebo proto, že ještě ani nebylo zahájeno) a *de iure* (formálně) stále mají plnou procesní způsobilost. Soud takovému účastníku – neučiní-li jiná vhodná opatření [např. nepřerušil-li

řízení podle § 109 odst. 2 písm. c) o. s. ř. do doby skončení probíhajícího řízení o svéprávnosti, nebo proto, že dal podnět k zahájení takového řízení] – ustanoví podle § 29 odst. 3 o. s. ř. opatrovníka, který jej v řízení bude zastupovat; ustanovený opatrovník zde bude účastníka zastupovat (zastoupení ustanoveným opatrovníkem trvá) po dobu, po kterou trvá důvod ustanovení (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2001, sp. zn. [20 Cdo 1190/99](#), uveřejněné pod č. 68/2001 v časopise Soudní judikatura). Rozhodovací praxe Ústavního soudu v této souvislosti dospěla k závěru, že i když procesní způsobilost je v občanském soudním řádu obecně navázána na svéprávnost osoby (srov. § 20 o. s. ř.), nelze při posuzování schopnosti účastníka samostatně jednat před soudem vycházet pouze z toho, zda účastník byl či nebyl pravomocně omezen ve svéprávnosti, neboť důvod zmatečnosti podle ustanovení § 229 odst. 1 písm. c) o. s. ř. je dán i tehdy, kdy neměl procesní způsobilost též účastník, který sice v rozhodné době nebyl pravomocně omezen nebo zbaven ve způsobilosti k právním jednáním, avšak v důsledku duševní poruchy nebyl schopen samostatně právně jednat a nebyl přitom náležitě zastoupen opatrovníkem, resp. při jednání advokátem s procesní plnou mocí (srov. nálezy Ústavního soudu ze dne 18. 12. 2018, sp. zn. [II. ÚS 3040/16](#)).

16. V rozhodovací praxi Nejvyššího soudu je obecně přijímán názor, že duševní porucha může být způsobena rozdílnými příčinami, a to jednak duševní chorobou nebo jinou nemocí, která má takovou poruchu za následek, anebo může být vyvolána požitím návykových látek, např. alkoholu nebo omamných látek. Duševní porucha může být přechodná a krátkodobá, ale může být také dlouhotrvající nebo trvalá (např. schizofrenie či mentální retardace). Z hlediska tohoto chápání je duševní poruchou nejenom duševní choroba, ale i krátkodobá porucha psychických funkcí, hluboká porucha vědomí, slabomyslnost či jakákoli jiná těžká duševní odchylka, jestliže měla za následek ztrátu nebo zmenšení rozpoznávacích či ovládacích schopností (srov. odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2012, sp. zn. [30 Cdo 3061/2012](#)). Důvodem pro postup podle ustanovení § 29 odst. 3 o. s. ř. bude potom taková duševní porucha účastníka, která se v řízení projevila tím, že účastníku brání v řádném výkonu jeho procesních práv a tento stav v řízení přetrvává.

17. Ačkoliv to ustanovení § 29 odst. 3 o. s. ř. výslovně nestanoví, byl-li účastník v průběhu řízení stížen duševní poruchou, soud v takovém případě zkoumá (je povinen zkoumat), zda a v jaké míře je účastník řízení schopen samostatně jednat před soudem (má procesní způsobilost) a řádně činit procesní úkony. Zákon zde poskytuje soudu určitou míru uvážení, zda přistoupí k ustanovení opatrovníka, nebo jaké případně zvolí jiné (vhodné) opatření, a to s ohledem na všechny skutkové okolnosti případu tak, aby byla zajištěna ochrana zájmů dotčeného účastníka řízení a jeho základních práv; soud přitom zejména vezme v úvahu povahu uplatněného nároku, dosavadní délku řízení a – probíhá-li – též pokročilost řízení o svéprávnosti dotčeného účastníka. Při své úvaze však musí mít vždy na zřeteli, že funkce opatrovníka nebyla procesním řádem zakotvena, aby usnadňovala činnost soudu tím, že okleští procesní práva účastníka, nýbrž proto, aby byly do důsledku hájeny jeho zájmy, což představuje mj. studium spisu, podávání vyjádření, a vedení celého sporu za účastníka tak, jak by takovou povinnost byl nucen plnit smluvní zástupce (srov. například odůvodnění nálezů Ústavního soudu ze dne 25. 9. 2002, sp. zn. [I. ÚS 559/2000](#), nebo ze dne 13. 9. 2007, sp. zn. [II. ÚS 303/05](#)). Jestliže soud ustanoví opatrovníka, coby zástupce účastníka řízení, odpovídá za to, že opatrovník bude hájit práva a oprávněné zájmy účastníka řízení. Má přitom povinnost zprostit opatrovníka jeho funkce, pokud zjistí, že opatrovník svoji funkci v řízení budto nevykonává fakticky vůbec, anebo zcela nedostatečně (srov. nálezy Ústavního soudu ze dne 31. 3. 2005, sp. zn. [II. ÚS 629/04](#)).

18. Nejvyšší soud v rozhodovací praxi již dříve dovodil, že opatrovníka podle § 29 odst. 3 o. s. ř. není třeba ustanovovat, má-li účastník zmocněnce s procesní plnou mocí; předpokladem však je, že zvolenému zmocněnci udělil plnou moc platně, tj. že v době uzavření dohody o zastupování ještě nebo již duševní poruchou (která jej činí neschopným právně jednat) netrpěl (srov. například již uvedené usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2001, sp. zn. [20 Cdo 1190/99](#)).

19. Ústavní soud v nálezu ze dne 28. 3. 2019, sp. zn. [II. ÚS 2020/2018](#), k uvedenému shrnul, že pokud se soudního řízení účastní zletilá osoba se zdravotním postižením (a zvláště duševním postižením), které jí může ztěžovat či dokonce znemožňovat účast na řízení, a tato osoba není zastoupena právním zástupcem ani opatrovníkem, je třeba vždy zkoumat, zda je schopna sama se řízení účinně účastnit a jednat v něm a uplatňovat v něm svá práva, která jí přiznává již čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod. Je-li narušena schopnost osoby se zdravotním postižením účinně se účastnit řízení, je soud povinen přijmout odpovídající procedurální úpravu usnadňující dotčenému účastníku jeho účinnou účast a umožňující mu rovnoprávné uplatňování svých práv v řízení, jak požaduje čl. 13 odst. 1 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením. U osob s duševním postižením, pro které dotčená osoba není fakticky schopna samostatně jednat před soudem, bude za účelem zajištění jejich možnosti účinně se účastnit řízení zpravidla nezbytné jejich zastoupení opatrovníkem či zplnomocněným zástupcem z řad advokátů. Nebude-li tedy mít dotčená osoba sama opatrovníka či zástupce z řad advokátů, bude namísto jí ustanovit opatrovníka pro řízení (§ 29 o. s. ř.), a to i z řad advokátů; případně může dojít také k přerušení řízení a vyčkání výsledku řízení ve věcech svéprávnosti (k jehož zahájení může soud dát současně podnět). Otázkou, zda je účastník fakticky schopen se řízení účinně účastnit a samostatně v něm jednat před soudem a zda není nutné přijmout nějakou procedurální úpravu, se přitom soud musí zabývat, jakmile se dozví, že účastníkem řízení je osoba s duševním (zdravotním) postižením; takový postup je součástí spravedlivého procesu a soudní ochrany ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Tyto případy zároveň nelze řešit schematicky a Ústavní soud zdůrazňuje, že povinnost soudu přijmout nezbytná opatření (procedurální úpravy) k umožnění účinné účasti na řízení, a to i opatření v podobě ustanovení opatrovníka, se uplatní bez ohledu na to, zda nezastoupený účastník byl dříve pravomocně omezen ve svéprávnosti, či ne.

V. Závěr

20. Lze proto uzavřít, že účastníku řízení, který není zastoupen zmocněncem s procesní plnou mocí nebo opatrovníkem a který pro duševní poruchu není schopen řádně vykonávat svá procesní práva, soud – neučiní-li jiné vhodné opatření [např. nepřerušil-li řízení podle § 109 odst. 2 písm. c) o. s. ř. do doby skončení probíhajícího řízení o svéprávnosti, nebo proto, že dal podnět k zahájení takového řízení] – ustanoví podle ustanovení § 29 odst. 3 o. s. ř. opatrovníka, který ho bude v řízení zastupovat; soud přitom vezme v úvahu zejména povahu uplatněného nároku, dosavadní délku řízení a – probíhá-li – též pokročilost řízení o svéprávnosti dotčeného účastníka.

21. Projednávaná věc souvisí s věcí týchž účastníků vedenou u Okresního soudu ve Zlíně pod sp. zn. 38 C 109/2018, v níž tento okresní soud z obdobných důvodů jako v této věci ustanovil žalobci opatrovnici pro řízení, a to advokátku Mgr. Elišku Čmelákovou. Usnesení Okresního soudu ve Zlíně ze dne 10. 11. 2021, č. j. 38 C 109/2018-628, kterým se tak stalo, jakož i usnesení Krajského soudu v Brně – pobočky ve Zlíně ze dne 27. 1. 2022, č. j. 60 Co 3/2022-654, kterým bylo uvedené usnesení potvrzeno, a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2022, č. j. [21 Cdo 1768/2022-715](#), jímž bylo dovolání žalobce proti usnesení krajského soudu zamítnuto, však byla zrušena náležením Ústavního soudu ze dne 8. 8. 2023, sp. zn. [II. ÚS 82/23](#), z důvodu porušení práva žalobce na přístup k soudu podle čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

22. Ústavní soud shledal, že varianta ustanovení opatrovníka žalobci nebyla nutně přiléhavou reakcí na vývoj řízení ve věci samé. Uvedl, že i když procesního opatrovníka je možné ustanovit i účastníku, který nebyl pravomocně ve svéprávnosti omezen, lze jen obtížně obhájit situaci, ve které jsou ustanovením opatrovníka výrazně omezena procesní práva účastníka určitého sporu, a to proti jeho výslovné vůli, aniž by současně (následně) soud považoval za nutné jakýmkoliv způsobem řešit hmotněprávní způsobilost dané osoby. Ústavní soud zdůraznil, že vnímá extrémně obtížnou pozici nalézacího soudu v řízení ve věci samé, způsobenou nestandardním přístupem stěžovatele v řízení, a

že v podstatě i rozumí snaze situaci řešit ustanovením procesního opatrovníka. Nicméně shledal, že postup, při kterém je bez přesvědčivého odůvodnění duševní poruchou argumentováno výhradně k zbavení procesní způsobilosti žalobce pro dotčený soudní spor, aniž by nalézací soud (a to ani posléze) inicioval jakékoliv kroky v oblasti omezení hmotněprávní způsobilosti stěžovatele, nelze z podaných příčin ústavněprávně akceptovat. Ústavní soud závěrem podtrhnul, že jeho argumentace připouští při řádném zdůvodnění několik ústavně konformních variant dalšího postupu, a to včetně (opětovné) aplikace § 29 odst. 3 o. s. ř., přičemž důležitým aspektem nesporně bude aktuální zdravotní stav žalobce.

23. V projednávané věci odvolací soud vycházel ze zjištění učiněných soudem prvního stupně na základě znaleckého posudku MUDr. Pavla Vaneka ze dne 25. 10. 2021 (vypracovaného v řízení vedeném u Okresního soudu ve Zlíně pod sp. zn. 38 C 109/2018, v němž bylo na stejném podkladě vydáno usnesení o ustanovení opatrovnice žalobci zrušené uvedeným nálezem Ústavního soudu), že je žalobce stížen duševní poruchou, která se mimo jiné projevuje „útočností, ztrátou kontroly emocí a nerespektováním autorit“, že spor s bývalým zaměstnavatelem se stává „dominujícím zájmem“ žalobce, přičemž „pocit křivdy a torpidní prosazování jeho pohledu jsou tak výrazné, že dochází k progresi paranoidního vývoje osobnosti až do té míry, že lze s velkou pravděpodobností diagnostikovat poruchu s bludy“, že „jeho jednání je urputné, nefunkční“, že „došlo i k narušení jeho rozumových schopností“ a že „celkově jsou schopnosti žalobce ovládat své jednání a posoudit jeho následky podstatně sníženy“.

24. Dospěl-li odvolací soud na základě uvedených zjištění k závěru, že se žalobce v důsledku duševní poruchy nemůže plnohodnotně účastnit řízení nikoli jen na přechodnou dobu a že je proto namístě mu ustanovit opatrovníka podle ustanovení § 29 odst. 3 o. s. ř., aniž by vzal náležitě v úvahu Ústavním soudem akcentovanou okolnost, že duševní poruchou je (také v tomto případě) argumentováno výhradně k zbavení procesní způsobilosti žalobce pro dotčený soudní spor bez toho, že by soud inicioval jakékoliv kroky v oblasti omezení hmotněprávní způsobilosti žalobce, a aniž by si zjednal aktuální poznatky o zdravotním stavu žalobce (v době svého rozhodování, tj. dne 11. 4. 2023, odvolací soud vycházel ze znaleckého posudku vypracovaného dne 25. 10. 2021), je tento jeho závěr předčasný, a tedy nesprávný.

25. Protože usnesení odvolacího soudu není – jak vyplývá z výše uvedeného – správné a protože nejsou dány podmínky pro zastavení dovolacího řízení, pro odmítnutí dovolání (v části, ve které odvolací soud potvrdil usnesení soudu prvního stupně o jmenování opatrovnice), pro zamítnutí dovolání a ani pro změnu usnesení odvolacího soudu, Nejvyšší soud toto usnesení v části, ve které bylo potvrzeno usnesení soudu prvního stupně o jmenování advokátky Mgr. Elišky Čmelákové opatrovníci žalobce pro řízení, zrušil (§ 243e odst. 1 o. s. ř.). Vzhledem k tomu, že důvody, pro které bylo zrušeno usnesení odvolacího soudu, platí i na usnesení soudu prvního stupně, zrušil Nejvyšší soud v odpovídající části rovněž toto rozhodnutí a věc v tomto rozsahu vrátil soudu prvního stupně (Okresnímu soudu ve Zlíně) k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta druhá o. s. ř.).

26. Nejvyšší soud neshledal důvod pro nařízení, aby „věc v dalším řízení projednal jiný senát odvolacího soudu“, popř. před soudem prvního stupně jiný samosoudce, jak navrhuje žalobce, neboť odvolací soud ani soud prvního stupně neporušily svoji povinnost řídit se závazným právním názorem dovolacího soudu v projednávané věci a v řízení před soudy ani nedošlo k závažným vadám (§ 243e odst. 3 o. s. ř.).